

Fons Vitae Historie van meisjeslycea beschreven

‘Heer, spaar me deze bekoring’

Het moederschap was het ideaalbeeld, maar de zusterdocenten van het latere Fons Vitae, de eerste katholieke school voor meisjes mét een hbs, hamerden ook op een gedegen opleiding en een eigen carrière.

Hanneloes Pen
AMSTERDAM

Een klassenfoto uit de jaren twintig met negen roomse meisjes in de schoolbanken tekent de sfeer: een streng kijkende zuster in nonnengewaad voor de klas en een kruis aan de muur. De zusterdocent staat voor de kaart van Nederlands-Indië, waar de Franciscanessen van Heythuysen veel missieposten hadden.

Met deze foto begint Marieke Smit, die Nederlands en geschiedenis heeft gestudeerd, de inleiding van haar proefschrift *In deugd en wijsheid groeien*, waarvoor zij drie door zusters geleide meisjeslycea uit de jaren 1914-1968 heeft onderzocht. Het Fons Vitae was een van die scholen.

De Zusters Franciscanessen van Heythuysen begonnen in 1914 in een woonhuis aan de Vondelstraat 35 een school voor katholieke meisjes uit de betere kringen. Ruim tien jaar later, in 1925, stond er een grote nieuwe school aan de Reijnier Vinkeleskade, met een zusterhuis en een kapel. ‘Haar torentje en kapelramen doen aan als een Roomsche verrassing te midden van het koud- en brutaal-imposante van een nieuwe stadswijk’ schreef het katholieke dagblad *De Tijd*.

In het trappenhuis was een glas-in-loodraam van Han Bijvoet geplaatst, met afbeeldingen die godsvrucht, vrouwelijkheid en verstandelijke ontwikkeling uitbeeldden. Elke ochtend om acht uur begonnen de leerlingen met een verplicht misbezoek.

De school hanteerde strenge kledingregels – geen pantalon, geen blote benen, mouwen ‘tot over den elleboog’ en blouses ‘tot aan den hals’ – en gaf beleefdheidslessen. In de gangen moesten de leerlingen zwijgen en op de trap moesten ze tegen de leuning gedrukt stilstaan als de rector passeerde.

Contact tussen jongens en meisjes was ver-

boden. ‘Als er in de tram een jongen tegen je lachte, moest je zeggen: Heer, spaar me deze bekoring,’ aldus oud-leerling Terwijn-van Straaten, gymnasiaste van 1929 tot 1935, in het proefschrift.

Naast een gedegen katholieke opvoeding was het onderwijs het andere speerpunt van de school, waar aanvankelijk een derde van het docentencorps zuster was. Een goedopgeleide moeder kon haar kinderen immers beter begeleiden. Ook zou de band met haar man inniger zijn als een vrouw een zekere mate van verstandelijke ontwikkeling bezat en een gedegen opleiding had genoten.

De geboden opvoeding stond deels op gespannen voet met het onderwijs, schrijft u in uw proefschrift.

“Vrouw zijn en tevens een goede katholiek, dat was belangrijk bij de vorming van de leerlingen. Maar de opleiding was net zo belangrijk. Meisjes werd aangeraden carrière te maken. Zuster Hildegard spoorde de meisjes in een schoolkrantartikel uit 1948 bijvoorbeeld aan de politiek in te gaan, in navolging van hun oud-docente Agnes Nolte. Noblesse oblige. Leerlingen worstelden soms met die twee doelen.”

Ook leefde de opvatting dat studeren niet iets

De school had strenge kledingregels en gaf ook beleefdheidslessen

Fons Vitae

- De school is in 1914 door de zusters van Heythuysen in Amsterdam opgericht als eerste katholieke middelbare school voor meisjes in Nederland met een driejarige hbs-opleiding. Zuster Xaveriana Mohr had de leiding over de school, die in het eerste jaar met 26 leerlingen van start ging. Later, in 1917, kreeg de school een vijfjarige hbs, wat toegang gaf tot de universiteit. Vanaf 1926 kwam er ook een gymnasium.
- De school heette aanvankelijk RK HBS voor Meisjes en kreeg in 1951 de naam Fons Vitae ('Bron van het leven').
- De meeste leerlingen woonden binnen de grachtengordel of kwamen uit betere buurten rondom het Vondelpark en in Oud-Zuid. Er zaten telgen uit bekende katholieke families, zoals de bankiersfamilie Van Cranenburgh en het apothekersgeslacht Bouvy. Een aantal leerlingen kwam van buiten en verbleef tot 1937 in het eraan verbonden internaat.

- Het gebouw, dat destijds een half miljoen gulden (nu zo'n 3,8 miljoen euro) had gekost, was gebouwd 'op de groei', schrijft Smit. En dat was wel nodig. Het leerlingenaantal steeg gedurende de jaren. In 1968, na de invoering van de Mammoetwet, telde het Fons Vitae bijna duizend leerlingen, zowel meisjes als jongens – die waren vanaf 1970 welkom.
- Dat jaar telde Fons Vitae nog slechts acht zusters. In 1980 nam de laatste zuster afscheid.